

REPERE BIBLIOGRAFICE

Alexandru Boboc, *Categorie și sistem al categoriilor. Momente semnificative în reconstrucția modernă a categoriilor*, București, Editura Academiei Române, 2017, 182 p., ISBN 9-789732-727447

O *allgemeine Kategorienlehre* străbate constitutiv filosofia în modul cel mai semnificativ, în mod întemeietor. Cercetarea propusă de lucrarea *Categorie și sistem al categoriilor* și de autorul acesteia, Alexandru Boboc, identifică temeiuri: pe de o parte, momentele cruciale ale teoretizării (la Aristotel, de la care provine și numele, *katēgorēia*, Kant, *Stammbegriffe* și Hartmann), pe de alta, constituirea nivelului categorial în contextul fundamentării teoretice și sistemice (logica și metafizica la Aristotel, teoria cunoașterii la Kant și „ontologia critică” la N. Hartmann, *ein ontologische Grundlegung der allgemeinen Kategorienlehre*) și încă, pe de alta, obiectul de studiu al acestei teorii (definiția, funcția și „locul” categoriilor „generale” și „speciale”).

Ideea unei teorii a categoriilor ne trimite la „funcția categorială” (de predicare la Aristotel, de judecare, la Kant), arată autorul, aceea de a stabili „elementele de bază ale gândirii” și ale „discursului despre «lucruri»”, menite să genereze structuri sistemice despre cunoaștere, natură, metafizică etc. Ca urmare, cuprinderea categorială a unui domeniu este o cuprindere sistemică a formelor categoriale.

Semnificația originală a categoriei este *Seinsaussagen*, enunțuri ale ființei (p. 25). O definiție întâlnită la Ed. von Hartmann descrie categoria ca „funcție intelectuală inconștientă” și „determinare logică inconștientă”, care intrate în sfera subiectivă ideală realizează prin abstracție dintr-un „conținut de conștiință” formele categoriale (p. 17). Pentru Kant, categoriile sunt predicamente, „forme de gândire” (*Denkformen*) cu rolul de a da un „caracter sistematic tratării oricărui obiect al rațiunii pure” (p. 21).

Analiza unei istorii a teoriei categoriilor identifică la Dilthey indiciul „categoriilor reale” în imposibilitatea fundamentării conținutului lor în gândire (*Unergründlichkeit*) și, ca urmare, lipsesc criteriile sau temeiurile, pentru a susține un anumit număr sau o anumită ordine a categoriilor.

Teoria categoriilor se constituie ca un ax fundamental al teoriei cunoașterii. Reconstrucția modernă a teoriei cunoașterii pornește de la *Critica rațiunii pure* și interpretările acesteia. Cunoașterea pune în discuție un domeniu larg al relației dintre experiență și cunoaștere și al corelațiilor dintre fenomen (*Erscheinung*), noumenon, obiect transcendentă (*transzendentaler Gegenstand*) și lucru în sine (*Ding an sich*). Demersul kantian stabilește cu necesitate „reflecția asupra lucrurilor ca noumena” și cunoașterea sensibilă drept cunoaștere posibilă, circumscrisă meditației asupra manifestărilor sensibile așa cum apar „constituției subiective”. Concepând independența de subiectivitate, un domeniu al ne-fenomenelor, Kant concepe noumenul ca un „loc gol”, ca un reper pentru „intelectul nostru”, în timp ce legitatea obiectivității este garantată de „intelectul pur” (p. 47).

Analiza efectuată aici valorifică raportările diverse puse în mișcare de kantianism: critica hegeliană, determinarea „lucrului în sine în idealismul german și la Schopenhauer, ontologia critică a lui N. Hartman, determinarea filosofică a reității lucrului și diferența ontologică la Heidegger. Construcțiile metodologice realizate de Rickert, Cohen și Lask deschid posibilitatea de a „fundamenta categorial sistemul categoriilor” ca deschidere a sistemului categorial kantian, confirmând chiar ideea kantiană a drumului critic care rămâne deschis (p. 70).

Cercetarea valorifică tratarea sistematică a celor patru tipuri de frumos în *Sistemul de estetică* al lui Johannes Volkelt, analizând centralitatea raportului dintre psihologic (o „psihologie a intropatiei estetice”) și normativ (un fond valoric abordat prin tipologii și opoziții ale frumosului, sublimului, tragicului și comicului raportat la ceea ce este caracteristic, simetric), în înțelegerea valorii estetice, în contextul „fenomenologiei conștiinței estetice”. Arta și frumosul natural creează în orizontul conștiinței „noi valori ale sentimentului”.

Capitolul Categorie și „doctrină a categoriilor” în „realismul critic” neokantian pornește de la perspectiva lui Oswald Külpe, în special în lucrările *Die Realisierung. Ein Beitrag zur Grundlegung*

der Realwissenschaften (1923) și *Zur Kategorienlehre* (1915). Realizarea este procedeul de investigare a realului printr-o cuprindere care să determine obiecte reale, prin gândire și experiență deopotrivă. În această perspectivă, categoriile sunt „determinativele (*Bestimmtheiten*) cele mai generale ale tuturor obiectelor și conceptele acestor determinări” (p. 85). În idealismul transcendențial kantian, categoriile sunt „condiții ale posibilității oricărei cunoașteri de experiență”. Îndepărtându-se de Kant și școala de la Marburg, Lask evidențiază importanța „materialului” pentru formele specifice, pentru ceea ce reprezintă la Volkelt experimentabil, ceea ce este experimentat nemijlocit. În pofida respingerii apriorismului, categoriile aparțin domeniului gândirii, ca determinări extrem de generale, valabile pentru toate obiectele. Corelarea cu realitatea și experimentul, particularizarea activității gândirii și nu natura sau funcțiile gândirii („sinteza, relaționarea, judecarea, abstracția, aprecierea, fundamentarea, construirea etc.”) sunt cele ce pot seama de multitudinea categoriilor.

Capitolul Categorie și sistem al categoriilor în „ontologia critică” a lui N. Hartmann reamintește similaritatea categorială ca „forme de gândire” în „proiecția și executarea *logicii formale*” (*Organon*, Aristotel) și în „conceptualizările pure” ale intelectului menite a deservi o *logică transcendențială* (Kant), cu deosebire, aceasta de pe urmă descriind o tradiție în care N. Hartmann fundamentează o *allgemeine Kategorienlehre*. „Orice ontologie desfășurată în sfera particularului – scria N. Hartmann – devine *doctrină a categoriilor* (*Kategorienlehre*). Aceasta cuprinde o multitudine considerabilă, deoarece lumea reală se construiește în patru straturi [fizic–material, viu–organic, sufletesc, spiritual–istoric – n. ns.], iar fiecare dintre acestea își au categoriile proprii... Acestor categorii speciale le premerge o grupă de categorii fundamentale generale, care străbat toate cele patru straturi...” (p. 101). Ca și la Kant tabela categoriilor se constituie în sistem, un sistem caracterizat de un anume „continuum categorial”, structurat de legități categoriale, principii ale principiilor. Categoriile sunt pentru Hartmann mai mult decât forme ale gândirii: un om își poate schimba gândirea, „tabloul lumii” prin învățare sau experiență, socializare etc. Categoriile sunt parte din structura unei logici ontologice și ca atare a unui sistem imuabil ce poate fi numai întregit. Guvernatorii sistemului categorial sunt la Hartmann legi și principii fundamentate: legea și principiul valabilității, legea și principiul coerenței, legea și principiul stratificării, legea și principiul dependenței.

Categoriile cunoașterii în „ontologia critică” (cu traducerea cap. 27 din „Principiile unei metafizici a cunoașterii”) aduc în prim plan „firul roșu al progresului cunoașterii în filosofie, tot așa de bine ca și în celelalte științe”. Acest fir călăuzitor pentru cunoaștere, pentru o nouă metafizică, pentru o nouă ontologie, este desigur o *philosophia prima* de natură principială și categorială. „Problema cunoașterii nu este nici una psihologică, nici una logică, ci este în esență o problemă metafizică” (p.125). Principiul conștiinței îl conduce pe Hartmann la relația ontologică din spatele celei gnoseologice, relația ontologică devenind limită ontologică a cunoașterii și totodată problema metafizică centrală a cunoașterii.

Capitolul Cuprindere categorială a „realului” la C. Noica și N. Hartmann identifică un fond teoretico-metodologic comun, aristotelian și kantian la filosoful român Consantin Noica și la filosoful german Nicolai Hartmann. Tabloul categorial al celor 27 de trepte ale realului întemeiază ființa, o ontologie și devenirea întru ființă, ca deschidere ontologică. La Hartmann, autorul acestei cercetări minuțioase identifică un tablou compus din 24 de categorii format din 12 opoziții binare clasificate în două grupe. Acest tablou al categoriilor dă seama despre ființă și domeniile ființei constituind un *Hintergrund* „al sferelor ființei și al felurilor ființei” (p. 154).

„În loc de *încheiere*: Ideea de supercategorii în filosofia pentadică” aduce în prim plan un demers de completare și coerentizare a studiului categorial prin analiza „supercategoriilor” investigate speculativ din perspectivă pentadică („pentada fiind numărul de aur al dreptei filosofării”). Se evidențiază calitatea teoretico-metodologică a unui astfel de demers teoretico-filosofic modern, ca un câștig pentru „înțelegerea fenomenului cunoașterii” și pentru „încrederea în disponibilitățile constructive ale spiritului uman.

Acest demers original și actual de adunare a unei gândiri filosofice sistematice ca gândire de sistem și gândire de probleme se constituie ca o reconstrucție sintetică a arhitecturilor istorice și clasice filosofice ale cunoașterii ca fundament și pentru o nouă privire asupra ființei.

Henrieta Anișoara Șerban

Ion Dur, *Jurnalul domestic. Însemnările unui in-formator 1971–2017, Cartea Românească, 2018*

Sunt unii scriitori ale căror jurnale publicate le depășește atât opera, cât și, am putea spune, propria viață. Jurnalul unui scriitor nu mai este de mult timp o noutate. Dimpotrivă, el a „prins” atât de bine încât a modificat aproape în totalitate modul în care se scrie literatură, cu treceri reciproce dintr-un registru în altul – ficțiunea fiind deseori doar cadrul convențional al unor mărturisiri personale și, invers, jurnalul –, fiind un alt prilej, pretins autentic și personal, de a face „literatură”... Spațiul românesc este saturat de o literatură confesivă și personală, în ultimul deceniu apărând, în fiecare an, cel puțin cinci–șase jurnale sau memorii importante.

Jurnalul lui Ion Dur este însă special tocmai pentru că nu vine din zona literaturii, este jurnalul unui filosof. În cazul unui filosof, când vorbim despre jurnal, ne gândim la *Jurnalul metafizic* al lui Gabriel Marcel, la *Jurnalul filosofic* sau la *Jurnalul de idei* scrise de Constantin Noica – scrieri care resemnifică termenul de jurnal, vidându-l de orice conținut personal, intim și umplându-l cu esențele tari ale generalului și speculațiilor abstracte. Jurnalurile filosofilor sunt păsări rare – dar și acestea, mai toate câte sunt, zboară în sfere eterice de la înălțimea cărora pământul și pământescul devin „categorii” sau elemente așezate într-o hartă perfect geometrică, rectilinie, epurată de contururi aproximative, de tremurul umbrelor și de adierea năucitoare a imperfecțiunii. Perspectiva „aeriană” („privirea de sus”) – recomandată de stoici – este un imbold atât de adânc filosofic încât ideea unui „jurnal intim” ținut de Kant sau de Hegel ne face să surâdem ca în fața unei bizare fantezii. Pasiunea unor biografi pentru viețile filosofilor vine tocmai din misterul ce le învăluie: filosoful pare să-și reducă viața la „mai-nimic”, la „aproape-nimic”... , nimic cu valență generativă, creatoare, demiurgică. Pentru cel ce vrea să reconstruiască universul din temelii, să reîntemeieze lumea, este o condiție necesară această „reducție” sau „retragere”, această prealabilă aneantizare. Asemenea unui yogin în căutarea Nirvanei, filosoful își reduce respirația și bătăile inimii vieții sale la minim pentru a ajunge la un maxim al cunoașterii și înțelegerii.

Constantin Noica – care ocupă un loc aparte în *Jurnalul domestic* – nu era de altă părere. Pentru el, biografia sa era prezentă în cărțile sale, viața sa era reductibilă la ideile sale sau la ideea care l-a „vizitat”, biografia lui se confundă cu bibliografia lăsată în urmă. Nici Cioran, un alt filosof iubit și comentat magistral de Ion Dur, nu este un adept al jurnalului, singurele scrieri cu un oarece aspect „diaristic” fiind *Caietele* (inclusiv *Caietul de la Talamanca*); să nu ignorăm totuși faptul că aspectul de jurnal este indus, sugerat doar de prezența datelor scrierii textelor, în rest, Cioran este aici egal cu el însuși, indistinct de autorul operei publicate, operă, e adevărat, cu un „tract” confesiv–efuziv suficient de funcțional pentru a zădărnici stringența jurnalului. Și totuși, oricât de „personale” ar părea, cărțile lui Cioran nu sunt jurnale, iar *Caietele* sunt, în intenție și uneori chiar în fapt, doar ciornele viitoarelor sale cărți. Așadar nici Noica, nici Cioran nu țin jurnal, nu sunt adepții jurnalului. Un caz aparte îl reprezintă *Jurnalele* lui Mircea Eliade. Cu toate că ele sunt cel mai apropiate de definiția clasică a acestui „gen”, iar Eliade însuși este, la origine, un filosof, totuși, în mare măsură, jurnalele lui devin, pe parcursul timpului, simple registre de recepție a dovezilor consolidării statutului său de savant la nivel mondial. Jurnalul eliadesc de maturitate devine, cum spunea cineva, un simplu triaj de scrisori, premii, distincții, medalii, invitații adresate instituției sau institutului care devenise Eliade însuși.

Această discreție totală și tăcere a lumii filosofilor români sunt rupte la un moment dat de *Jurnal de la Păltiniș*, scris de un filosof din generația postbelică, Gabriel Liiceanu. Un pseudo-jurnal câtă vreme este, paradoxal, un jurnal *despre* altcineva decât cel care scrie jurnalul, compromis reușit între, pe de o parte, „tăcerea” și modestia filosofului și, pe de altă parte, dezvăluirea jurnalieră a faptelor și gândurilor sale; între retragere și apariție; între ascundere și des-coperire. Cum filosofia nu poate face niciun rabat de la principiile sale, în *Jurnal de la Păltiniș* niciunul dintre filosofi nu vorbește despre sine însuși, ci despre celălalt: Gabriel Liiceanu îl *mărturisește* pe Constantin Noica, iar Constantin Noica îl *mărturisește* pe Gabriel Liiceanu. Cu toată această precauție, *Jurnalul de la Păltiniș* a avut un succes enorm, devenind o carte–cult tocmai pentru că ridică cortina de pe „viața ascunsă” a filosofilor, cele mai banale relatări cu privire la viața filosofului (Noica trăgând o țuică,

Noica ațipit și sforăind ușor, Noica aprinzând focul sau pipa) având efectul unor știri-bombă, de senzație, grație contrastului cu prealabila „non-existență” sau „non-biografie” asumate de filosofi...

Formula a fost adoptată, dacă ne gândim la un jurnalul unui alt reprezentant al generației postbelice, Vasile Dem. Zamfirescu – *În căutarea sinelui. Jurnal cu Constantin Noica*. Și aici avem de a face cu jurnalul unei formări, jurnal în care „eul” care se destăinuie nu există încă, este pe cale de a se realiza, este pe drumul spre el însuși, drum parcurs împreună cu și ghidat de același maestru spiritual – Constantin Noica.

În aceeași linie, chiar dacă mai tânăr decât cei doi și fără „patronajul” unei figuri exemplare, Horia Roman Patapievici scrie *Zbor în bătaia săgeții* – un jurnal al „formării” intelectuale – atât de necesare interpretării și înțelegerii filosofice a lumii. *Zbor în bătaia săgeții* este un amestec de *Bildungsroman* și jurnal filosofic sau de idei. Și aici eul „diaristului” filosof este fie proiectat undeva în viitorul desăvârșirii spirituale, fie, implicit și minimal, retras pentru a face loc „spiritului” sau adevărului, în fundalul considerațiilor generale despre istorie, lume și viață. Descrierile literare ale unor colțuri de peisaje, ale unei atmosfere mai pitorești sau ale unor senzații, schițate de Patapievici sub influența scriitorului său adorat, Cesare Pavese, dansează imponderabil ca niște picături de apă într-o navetă spațială.

Încă două titluri din categoria „jurnalului filosofic”: Radu Preda, *Jurnal cu Petre Țuțea* – ecou post-revoluționar al jurnalului de tip hagiografic și *Drumul meu spre filozofie*, cartea lui Mircea Flonta, opera deja care ține deja de memorialistică. [Ar mai fi de amintit totuși (și de comentat) *Jurnalul alchimic* al lui Vasile Lovinescu, *Jurnalul în căutarea lui Dumnezeu* al lui Arșavir Acterian, poate chiar *Treptele nedesăvârșirii* de Pavel Chihaiia. Nu este locul să ne mai oprim, oricât de scurt, asupra lor, dar sperăm ca în viitorul apropiat să scriem un studiu întreg, pe cât posibil exhaustiv, dedicat jurnalelor filosofice / scrise de filosofi sau gânditori, *largo sensu*, în spațiul cultural românesc].

Spre deosebire de toate acestea, jurnalul lui Ion Dur este realmente *jurnalul unui filosof*. El nu mai gravitează în jurul unor personaje exemplare, ci în jurul propriei sale persoane – ceea ce constituie nota distinctă a jurnalului autentic. Evident, și în jurnalul lui Dur apare inevitabilul Constantin Noica, un „maestru” prin vocație, care nu vrea să rateze niciun posibil discipol. Vigilent la orice candidat posibil la celebra listă a celor douăzeci și două de genii (care, în realitate, era, probabil mult mai lungă), nu poate să nu-l remarce pe Ion Dur căruia îi propune să se înscrie în programul lui de antrenament cultural, propunere întâmpinată cu o anumită ambiguitate de cel în cauză. Fără să-l refuze explicit, Ion Dur îi dă lui Noica niște răspunsuri destul de evazive cu privire la interesele și temele sale predilecte, care-l pun în dificultate pe Noica. O temă care-l preocupă în mod real, precum „specificul românesc” – despre care Noica nu prea știe că să zică, deși a folosit el însuși „românescul” nu o dată ca pretext al speculațiilor sale – are în conversația cu el rolul „uleiului”; Ion Dur o folosește ca să poată aluneca printre degetele pescarului de genii. Ion Dur se dovedește astfel ca aparținând familiei unor spirite independente, suficient de mature și de puternice ca să nu poată accepta scenariul *paideic* (literal – școlăresc, copilăresc) propus de Noica. Din această familie a spiritelor mature care-l admiră pe Noica, fără să se înscrie la „școala” lui fac parte Alexandru Paleologu și, din altă generație, Liviu Antonesei. Noica intersectează deci cursul vieții (și jurnalul) lui Ion Dur – îmbogățindu-i apele, dar nedevindu-i albia. Ion Dur îl asimilează pe Noica, păstrându-și totuși o anumită distanță față de el, ceea ce-l și face să-l poată comenta și interpreta într-un mod lucid și contextual.

O anumită vigoare „existențială” îl face pe Dur să observe ceea ce se întâmplă în jurul lui – cu o anumită detașare și o bună doză de scepticism și umor, cu o ironie și uneori cu autoironie. Numai un asemenea tip de atitudine poate „produce” o fantasmă de o asemenea profunzime ironică: Noica, cel care obișnuia să spună, în diferite contexte, că i-a ieșit pasiența, rostește, mort, din sicriu, auzit numai de Dur: „și totuși nu mi-a ieșit pasiența.”

Grație acestei independențe a spiritului său, Ion Dur reușește să-și țină jurnalul (și viața) în propriile mâini, necăzând nici în patima hagiografică, nici în obsesia „construirii sinelui”, a obsesiei „personalității” proprii. Celelalte tipuri de jurnal scrise de filosofi, trecute pe scurt în revistă, sunt o combinație de scriitură hagiografică și de literatură a „dezvoltării sinelui”. Diaristul din acele jurnale

scrie despre un eu viitor, între-zărit mulțumită unui „sfânt” maestru ce-i mijlocește calea către sine însuși. Ion Dur are mereu „eul” la el și de aceea jurnalul său este, cred cu tărie, un jurnal autentic ținut de un filosof – și nu doar un alt jurnal filosofic, de formare sau *despre*, ori „cu” o persoană exemplară.

O altă condiție a jurnalului este să acorde suficientă atenție „vieții” ca atare. Condiție îndeplinită de jurnalul lui Dur, ratată de toate celelalte. Filosoful este tentat să derapeze brusc în generalități, să cadă în „todetită”, să ignore complet individualul și particularul. De pildă, într-un jurnal filosofic vom întâlni nenumărate și probabil profunde reflecții despre iubire... dar nicio iubită. *Jurnalul domestic* este, în schimb, istoria unei frumoase povești de dragoste, al cărei unic personaj este Doina, alias „Zgrăbunță”, cum o alintă autorul. Doina întrupează însăși ideea de Iubire, fapt, cum ziceam, cu totul neîntâlnit în întreaga literatură diaristică de factură filosofică din spațiul românesc și nu numai. Aflăm despre „iubitele” sau iubirile filosofilor într-un mod ilicit, prin indiscrețiile binevoitoare ale biografilor. Filosofii, tocmai ei, „specialiști în Eros”, se feresc să amintească vreun nume, să lege Frumusețea de o singură întru chipare. Nu făcea Noica, într-o involuntar amuzantă interpretare a unui dialog din Platon, apologia infidelității? Nu le recomanda același Noica discipolilor săi să-și ia neveste care să le fie secretare și eventual traducătoare? *Jurnalul domestic* este, în contrast cu toate jurnalele filosofice – hagiografic-narcisiste (în care singurele obiecte ale iubirii sunt maestrul și „eul” viitor, edificat, emancipat) – o impresionantă și reală poveste de dragoste, surprinsă în tot farmecul concreteței și carnalității ei. Doina este probabil singura prezență feminină din literatura filosofică și din acest moment devine, și devine și mai ciudat, faptul că Gabriel Liiceanu, autorul acelei profunde „Paradigme feminine a filosofiei”, nu a găsit în miile pagini de literatură personală niciun loc pentru a aminti numele unei femei importante pentru destinul său. Nu aș insista dacă nu aș vedea în chiar absența femeii iubite din literatura diaristică scrisă de filosofii români – simbolul todetitei de care suferă filosofia românească, profundul ei antierotism fiind simptomul cel mai clar al acesteia... Volumul de corespondență dintre Heidegger și Hannah Arendt sau „epistolarul” dintre Friedgard Thoma și Cioran – sunt cărțile citite și re-citite cu o mare empatie de Ion Dur. Ne-am putea imagina reacția lui Noica în fața acestei explozii a „sufletului” în lumea spiritului...

De ce n-am putea spune însă că *Jurnalul domestic* nu ține mai curând de literatură decât de filosofie? Nu trădează filosoful „perspectiva aeriană”, de sus – și se lasă „capturat” de particular? Nu săvârșește filosoful „păcatul” capital al fidelității față de un singur exemplar al frumuseții, în care vede însă ipostaziată însăși Frumusețea, Iubirea însăși? Întrebarea își dă sieși răspunsul. *Jurnalul domestic* se deosebește de jurnalele ținute de scriitori, literați, critici literari tocmai prin faptul că fiecare întâmplare a vieții este privită în orizontul semnificației și sensului. Filosoful Ion Dur privește ceea ce i se întâmplă în ordinea înțelegerii, el proiectează mereu *sensibilul* pe cerul *inteligibilului*, aducând cele două dimensiuni – de atâtea ori separate – mereu împreună – prin chiar modul său de a privi. Poate tocmai de aceea în *Jurnalul domestic* pacea, blândețea, liniștea sufletească, împăcarea și puritatea plutesc deasupra apelor – nu întotdeauna calme – ale vieții ce se scrie sub ochii noștri. Căci Ion Dur ajunge să iubească „clipa cea repede ce i s-a dat” într-un mod filosofic, prin cunoaștere, prin înțelegere. Este felul său de a-și apropria creștinismul, valorile creștine: deși întâlnește răul și nedreptatea în diferite ipostaze – de la mizeria epocii dictaturii comuniste până la șicanele vieții de tranziție, de la singurătatea resimțită nu de puține ori în fața prostiei sau ticăloșiei umane până la suferința și singurătatea produse de moartea iubitei și soției lui –, totuși Ion Dur *știe* cum să nu se lase cuprins de *ură* întrucât vede mereu, prezentă în aceste fenomene, acțiunea „cauzei eficiente” situată totuși, oricum am numi-o – forță sau legitate istorică, fatalitate sau Dumnezeu – *dincolo* de ele.

De altfel, dintr-o asemenea atitudine derivă și sentimentul emblematic al vieții lui Ion Dur: *sentimentul de a fi pretutindeni acasă*. Este ceea ce ne sugerează și epitetul din titlul jurnalului: „domestic” dacă ne gândim la originea cuvântului: latinescul *domus*, casă. A trăi în lumea întreagă ca și cum ai fi, pretutindeni, acasă, este înaltul ideal cultivat de vechii filosofi, idealul modului filosofic de a fi. *Jurnalul domestic* este una din puținele cărți citite după Revoluția din decembrie '89, dacă nu chiar singura, în care nu întâlnești lamentația Exilului – motivul, temă fundamentală a unei întregi literaturi de „tranziție”. Ion Dur ia în foarte serioasă parte de lume în care i-a fost dat să trăiască – cu bunele și relele ei – fără să o deprecieze prin raportarea la un „centru” ipotetic și utopic: „occidentul”,

„civilizația”, „marea cultură”. O judecă mereu cu aceleași criterii cu care judecă întreaga lume – și asta e onoarea pe care o face țării în care se află. Ceea ce nu merge – nu merge nici aici, nici în altă parte. De aceea în *Jurnal domestic* vom întâlni unele dintre cele mai lucide, nuanțate, valoroase și percutante analize ale vieții noastre sociale, politice și culturale, și ale răsturnării, globale și locale, a valorilor adevărate în care acest filosof român crede și cărora li s-a dedicat întreaga viață.

Ca să nu te simți străin în acest univers – de atâtea ori straniu – trebuie să ai însă sentimentul centralității proprii, să simți axa lumii traversându-ți mereu ființa, să ai credința că orice îți este dat să trăiești are un sens ce poate fi descifrat prin mijloacele spiritului tău. În felul acesta se creează o legătură intimă ca respirația între „mediul intern” și „mediul extern”. Lumea este întotdeauna *a mea*. Ion Dur – spre deosebire de cei care-și plasează centrul în afara lor (într-un viitor eu sau loc utopic, ori într-o personalitate ideală) – nu este ex-centric lumii și vieții sale – și prin aceasta aduce un cu totul alt ton în cultura română, parcă prea mult cantonată, cum s-a spus deja, în paradigma exilului și a emigrării.

Jurnalul domestic este, de aceea, un eveniment, în sensul propriu al acestui termen: prin felul său propriu de a-i consemna devenirea, el anunță o altă posibilă așezare a lumii noastre...

Horia Vicențiu Pătrașcu